

Марко Младеновић: *ЖУТА КУЋА*, Библиотека Нова 10,
Београд, 1985, стр. 344.

Као старији укућанин *Жуте куће* сматрам да имам право и да ми је дужност да кажем неколико речи о текстовима Марка Младеновића и Николе Милошевића објављеним у књизи *Жута кућа*.

Најпре желим да нагласим да се поводом ових текстова може да постави више питања са теоријскоправног и позитивноправног становишта као и са становишта професионалне етике и др. У овом осврту ја ћу се ограничити на покушај да укажем на текстове ове двојице професора универзитета у оквиру питања: да ли представљају злоупотребу субјективних права и да ли је овим текстовима извршена повреда права личности Правног факултета и Универзитета у Београду?

Одмах морам да кажем да сам се определила за приступ са становишта злоупотребе, односно забране злоупотребе субјективних права иако сматрам да није реч о злоупотреби, јер је овај правнотехнички елемент оквир који може дубље да захвати и покаже понашање као чин човека. И сам појам субјективног права одавно је тесан за садржаје живота човека и друштва, поготово у наше време, када је развој технике омогућио да се масовно користе услуге штампарија за приватне поруке и уметничке творевине, да се помоћу грамофонских плоча, магнетофонских трака, радио-таласа, телевизије врше комуникације између људи на огромном простору. Због тога је у теорији права и правним системима дошло до нових класификација субјективних права и настанка нових научних дисциплина и правних грана, чији су предмет уметничке творевине које су резултат примене ових субјективних права.

Пошто у нашем друштву регулисање садржине и заштите ових права касни у односу на пораст могућности људи да стичу ова средства, на издавачком тржишту није довољно препрека да се отклоне творевине које угрожавају развој културе, друштвена и лична добра људи. Нове појаве доводе до појаве правних празнина у области немовинских личних односа, за чије решавање може да буде значајно начело забране злоупотребе субјективних права, правнотехнички елемент који је тековина римског права. Док се правна антропологија не развије у нас као научна дисциплина и не нађе подесније правнотехничке или друге номотехничке елементе, који треба да буду уграђени у наш правни систем, појам субјективних права још увек може да буде одговарајући теоријски оквир за бројна понашања савременог човека. При том се не може изгубити из вида да је велики број људи укључен у најразличитије друштвене делатности и у саставу одговарајућих организационих јединица, које имају своја субјективна права. Зато мислим да је могуће да изложим у постављеном теоријском оквиру назначеном у напред наведена два питања, зашто сматрам да поменута двојица професора нису извршили злоупотребу субјективних права, већ повреду личних права Правног факултета и Универзитета у Београду, својим текстовима објављеним у књизи *Жута кућа*. Овим излагањем истовремено бих образложила основаност једног или оба следећа предлога: *првог*, да се покрене „ванправни“, поступак за оцену текстова наведених професора, тј. да Правни факултет или Универзитет у Београду организује округли сто или јавну расправу (која би се

објавила касније) о теми — *Поводом књиге Жута кућа; другог*, да се поднесе тужба са захтевом да се престане са повредом права личности Правног факултета и Универзитета у Београду.

Пре преласка на излагање аргумената за опредељење наведеног става о текстовима и за предлоге поводом истих навешћу неке податке о објављивању текстова: спорни текстови су објављени у књизи која обухвата текст Марка Младеновића који је означен као роман са називом *Жута кућа*. На корицама књиге је пресликана фотографија данашње зграде Правног факултета у Београду. На страни 2. се каже: „Књигу препоручују за читање: Никола Милошевић, Милосав Мирковић и Драгољуб Стојадиновић.“ На последњим страницама, 341. и 342. је текст Н. Милошевића о којем ће касније бити речи.

Да не буде неспоразума укратко ћу рећи у ком значењу користим појмове злоупотреба субјективног права и повреда права личности (личних права) правних лица. Злоупотреба субјективних права означава понашање у оквиру правног овлашћења, које није противправно, али онемогућава вршење права, одн. угрожава интересе других субјеката. У готово свим правним системима признаје се злоупотреба и поставља се начело забране злоупотребе субјективних права, које је битно за обезбеђење правне једнакости и правне сигурности људи. Кад је реч о личним правима правних лица постоје схватања која признају, као и друга која оспоравају могућност да правно лице буде носилац личних права, те одређују друге институте којима су правно регулисани ови садржаји. У модерној теорији у Европи преовладава прво схватање, а у упоредном праву постоје бројни општи правни акти који одређују већи или мањи број личних права правног лица и облика њихове заштите. Наша теорија и позитивно право указује на ставове да су правна лица носиоци личних права, права на име, на част, на углед, на достојанство, и сл. У том смислу постоје и примери из судске праксе. Зато, полазећи од норми нашег позитивног права, како сам већ рекла, сматрам да су текстовима у књизи *Жута кућа* М. Младеновић и Н. Милошевић извршили повреду права личности Правног факултета и Универзитета у Београду.

Ово своје мишљење засновала сам на следећим аргументима.

1. Тешко би било доказати да је писање текста за објављивање у форми романа и оцена тога текста остваривање субјективног права грађана СФРЈ. Међутим, не би се могло ни оспорити са теоријског и са позитивноправног становишта да писање, објављивање и оцена романа може да буде вид остваривања права човека као слободне личности и ствараоца, у оквиру слободе мишљења и слободе уметничког стваралаштва. Наше позитивно право пружа основа да се постави разлика између бројних садржаја човековог мишљења и стваралаштва који се изражавају писмено или другом врстом средстава, што је регулисано нормама уставног права, као и нормама ауторског, управног, кривичног и других грана права. Истовремено, бројност норми које одређују и штите садржаје субјективних права различитих правних грана указује да се бројни елементи, правни и неправни, повезују и стичу у чину људског стваралаштва у области науке, уметности, технике. Приликом анализе садржаја ових норми мора се полазити од различитих својстава чије јединство изражава субјективитет човека и која су основ разликовања врста субјективних права човека и правних лица. Зато, ако сматрамо да има основа став да писање романа може да буде остваривање субјективног права и да се може у одређеним ситуацијама квалификовати као злоупотреба, које су то ситуације, одређује се са становишта начела забране злоупотребе субјективних права.

2. Поставља се питање значења до којег би се дошло, ако би се систематским и широким тумачењем нашег позитивног права, покупало да одреди као опште субјективно право, право човека на књижевно стваралаштво и право да објављује своје творевине. Одређење овога права као општег било би у супротности са смислом одредби устава и других правних аката који одређују садржину и заштиту слободе мисли и стваралаштва човека. Јер ако би се тумачењем „проширило“ зна-

чење да обухвати све грађане као носиоце права и дужности које имају књижевници, онда би имала места претпоставка да се овако широким тумачењем под појам злоупотребе може обухватити ситуација када се угрожава сопствени интерес и сопствено лично добро, због неукости и непознавања минималних захтева које подразумева техника писања. Каква би заштита могла да се предвиди за људе који се нађу у овој ситуацији приликом вршења ових субјективних права? Предња претпоставка о последицама значења које би се дало широким тумачењем наведених субјективних права није без смисла, како показује и повод овог осврта. Потреба човека да ствара уметничке творевине и да их саопштава другим људима преко одговарајућих средстава не може се сматрати општељудском потребом, нити се може правнотехнички изразити општим субјективним правом човека како је већ речено. Правно је регулисано ко је носилац овог права, у чему је његов садржај и злоупотреба. Научници, иако пишу и објављују књиге нису носиоци овога субјективног права, па према томе не могу га ни злоупотребити. Садржина овог субјективног права, неодвојива је од садржине бројних других личних, јавних и приватних права, неодвојива је од права других људи и права правних лица. Кад је реч о текстовима који су предмет овога осврта, јасно је да су њихови аутори изгубили из вида ову нераскидиву везу садржаја права, а и дужности, које подразумева сваки правни однос. Истим текстовима они су повредили свој лични углед и достојанство, као и професионални углед и достојанство. Границе наших субјективних права као појединаца могу се одређивати према садржају одговарајућих „сопствених“ и права и дужности чланова професије, породице, удружења или других скупина људи којима припадамо или којима смо престаји припадати (на пример, били смо бацаи једне гимназије, становници једног града и сл.). С друге стране, садржина личних права правних лица или других заједница људи које не мора да буду у праву признати субјекти обухвата део садржине права људи који чине тај персонални или територијални колективитет. Лична и општа добра која припадају овим људима као појединцима и колективитетима у чијем су саставу заштићена су посебним правним средствима и не могу се подвести под начело забране злоупотребе субјективних права.

3. Методолошка правила правне науке захтевају да се приликом теоријског и позитивноправног одређења обележја ма којег понашања мора да пође од својстава субјеката који су га извршили. Зато се у овом осврту мора да има у виду чињеница да су Марко Младеновић и Никола Милошевић професори на Универзитету у Београду, и један и други одреднице у другој књизи, трећег издања *Мале енциклопедије Просвете* са 578. и 560. стране.

М. Младеновић је на Правном факултету у Београду професор на предмету Породично право са социологијом породице, члан две катедре. На истом Факултету је биран за асистента, докторирао и биран у сва наставничка звања. Као наставнику Правног факултета отворена су му била многа врата: на Факултету политичких наука у Београду, у Институту за социјалну политику где је био и директор. Професура на предмету Правног факултета значила је кандидатуру и избор у чланство значајних политичких и државних организационих јединица, које су непосредно припремале доношење закона ове земље. М. Младеновићу није недостајало услова и погодности за научни и наставни рад, ни почасту уобичајених у нашој средини, нити су га мимоишла, што је веома важно рећи, материјална добра која иду уз професуру: станови, новац, омогућавање штампања књига — у том погледу Правни факултет није дужник М. Младеновића. Да не говоримо каква је част била у оно далеко време бити асистент на Катедри грађанског права — бити асистент професора којима смо ми били асистенти био је недостижан сан многих наших колега студената, и онда су многи млади правници, као и данас, асистентско звање на Правном факултету у Београду сматрали привилегијом и чашћу. Зашто је М. Младеновић текстом и именом *Жута кућа* прерушио Правни факултет, себе и друге људе и на онакав

начин повредио своје име и достојанство и име и достојанство Правног факултета и Универзитета у Београду? Ми његове колеге из асистентских дана могли бисмо да потврдимо, да се на срећу, или можда на жалост, у то време као и данас могло бирати између више путева кад се радило о каријери на факултетима и у другим установама. Неки од нас хтели су много и, објективно, постигли су много, да не оцењујемо сада колико је значајан утицај у том нашем успеху била припадност Жutoј кући. Међу људима који су постигли успех, посматран професионалним мерилима, факултетских средина у нас и шире, М. Младеновић није изостао, то се може проверити и у званичним и у незваничним факултетским хроникама. Зато, вероватно, М. Младеновић сматра да има право да се опробава на књижевном пољу као писац прозе Жуте куће. Он сматра да је и уметник који има право да својим творевинама, у форми загонетки, поставља пред читаоце да нагабају и погађају да ли је „научно копиле“ измишљени лик романа или је стварно неко од нас који смо били асистенти био и можда и остао до данас копиле (значење речи копиле са атрибутном научни не може бити погрдно кад га користи професор Породичног права, у којем је признато исто право деци рођеној у браку и ван брака).

4. Текстови М. Младеновића и Н. Милошевића могли би да буду можда квалификовани као злоупотреба јавног личног права да су их писали књижевник и критичар који нису професори универзитета. Она садржина и начин исказивања могао би да се очекује од писца који не познају стандарде понашања универзитетске средине — ови стандарди и правни, и обичајни, и морални постоје на Универзитету у Београду и увек их је поштовала и данас их поштује огромна већина студената, асистената, чиновника, професора, теткица, чланова омладинских и партијских организација и њихових руководстава и домаћина зграда и кафе-куварница, без којих би био незамислив живот ове већине универзитетског народа у Београду. И назив књиге, и називи поглавља и садржина текста не би се могли очекивати ни од неуниверзитетских књижевника и критичара који су надлежни за рецензије ових творевина. Зато изненађује којим је речима испричана и оцењена повест о Жutoј кући, њеним разноврсним житељима, догађајима — политичким и личним судбинама који нису били само догађаји Жуте куће и београдског Универзитета, већ су у буквалном смислу били део српске и југословенске прозе. Квалификовала сам, благо рекавши, *изненађује* садржај и стил ове књиге и препоруке да се чита, јер су писци носиоци високих звања редовног професора београдског Универзитета, који морају да знају азбуку методологије којом се пишу текстови за објављивање о људима и институцијама сходно њиховој намени. Њима су познате норме ауторског права којима су регулисана права, дужности, заштита и одговорност људи и „статус“ уметничких творевина одређене врсте у нашем друштву. С обзиром на садржину и форму писаних и објављених текстова у књизи *Жута кућа*, с обзиром на професију, место запослења и пребивалиште, с обзиром на доба старости М. Младеновића и Н. Милошевића не може се рећи да су овим текстовима извршили злоупотребу субјективних јавних права као књижевник и књижевни критичар. Нема те заштите која се сме дозволити за неукост и непристојност исказаних речи којима је М. Младеновић прерушио (маскирао) Правни факултет у Београду у Жуту кућу, себе и друге живе и мртве људе у вукове, аждаје, мајмуне, враголане, ђаволе, просјаке, грешнике, свеце. Надавна имена јована, вилимона, циперона, микана, марија, ивана, меланија, личностима којима је М. Младеновић доделио улогу да уметнички илуструје социолошки, психолошки, породични, професионални, политички брлог у Жutoј кући и у широкој београдској, српској, југословенској средини, испало је ругање којим се уметнички неуко врећа сопствено достојанство, достојанство професија и установа у којима обавља посао наставника, васпитача и научника.

5. Н. Милошевић јасно каже да је факултетска зграда у којој се предају правне науке позорница збивања повести М. Младеновића и да је он изабрао „за главне актере радње ликове асистената и професора

из правничке струке“. Н. Милошевић каже да је М. Младеновић „угледни правник и професор универзитета“ и да је његов роман посвећен „једној у досадашњој српској практично необрађиваној теми“. Дакле, овај став Н. Милошевића јасно показује да се његов текст не може третирати као злоупотреба субјективног права. Он је текст М. Младеновића квалификовао као роман који садржи повест о Правном факултету у Београду, пре или после него што је видео преликану фотографију зграде Факултета на корицама књиге. Учинио је професионални пропуст као професор *Филолошког* факултета у Београду, филозоф и есејист, који је, како пише у Малој енциклопедији Просвете на напред наведеној страници, „унапредно нашу послератну теоријску мисао и књижевност...“ — није проверио у Речнику српскохрватског књижевног језика да описни придев *жуг* уз именицу *кућа*, штампа, добија посебна значења. Требало је да провери сам или да упути М. Младеновића на поменути речник у чијој II књизи, коју су издале Матица српска и Матица хрватска 1967 (Нови Сад—Загреб), на 52. страни у објашњењу израза *жуга кућа* стоји да је његово застарело значење *лудница*. Ово сам навела, јер је Н. Милошевић, читајући текст М. Младеновића, требало да запази да се на 8. страни писац безуспешно мучи да буде духовит и да научним методом изложи своје знање и претпоставке како је Правни факултет Универзитета у Београду добио надимак *Жута кућа*, па каже: „Назив *Жута кућа* приписује се неким другим угледним здањима. У Загребу кажу ово име дато је лудници.“ Објављивање оваких неучесних досетки није смео да дозволи професор Филолошког факултета из чисто професионалних разлога, њему је занат исправно и лепо коваће речи, он томе учи студенте и због тога што је добар занатлија има право да обавља једну веома значајну улогу за развој „српске прозе“. Ми правници такође мучимо муче са речима, јер и наш занат не може са успехом да се обавља ако непрекидно не учимо овај тешки и златни занат ковача речи. Можда ми не унемо увек да схватимо смисао разбарушених речи и израза које користи уметност, али смо свесни да без културе и знања о језику нема правне културе народа, која је значајна претпоставка за данашњу српску прозу у значењу наведеном у петог књизи Речника сх књижевног језика на 164. страни. Тамо, уз објашњење речи проза у фигуративном значењу пише: „*оно што је обично, преко потребно у животу, свакидашњост*. — Проза живота угасила је тај пламен. Новак. Он је генијално сликао здравље овога живота које је пуно прозе и поезије. Јанк.“ Објашњење и илустрација фигуративног значења речи проза, која може да се користи и за означавање и објашњење предмета права и правних наука, уметнички исказана речима Вјенцеслава Новака и Милице Јанковић у Речнику, много је поучна и за филологе и за нас правнике. Штета је што се овога и раније наведеног текста из Речника није подсетио Н. Милошевић и што није упутио М. Младеновића да за неке изразе користи и Речник нашег језика. Да је као занатлија и професор заната оцењивао текст М. Младеновића не би истом дао третман романа, не би прихватио назив *Жута кућа*, и не би тиме дао овоме своме колеги пропусницу за српску прозу.

6. Није ми познато да ли је и ако јесте који је орган Правног факултета у Београду дао сагласност за преликавање фотографије зграде Факултета, снимак Бранислава Николића — на корицама књиге. Без обзира да ли је са овлашћењем или без овлашћења органа Правног факултета и Б. Николића, одштампана на корицама поменутог фотографија и да ли су М. Младеновић и Н. Милошевић били упознати пре изласка из штампе како ће изгледати корице књиге, својим текстовима ставили су довољно јасно до знања да говоре о Правном факултету и Универзитету у Београду чиме су извршили повреду права личности обе установе. Само стављање фотографије без текстова не би било увредљиво.

Како сам већ у почетку нагласила, овај осврт сам написала као старији укућанин Жуге куће, без бојазни да злоупотребљавам своје субјективно право и без намере да повредим лична права М. Младеновића и Н. Милошевића о чијим сам текстовима изложила своје мишљење. Ако се прихвати предлог који чиним Редакцији *Анала Правног факулте-*

та у Београду о овим текстовима ће рећи своје мишљење колеге правници и наставници који се у пракси и са теоријског становишта баве материјом садржине личних права, дужности и одговорности које настају у процесу њиховог остваривања и заштите.

Чини ми се да сам овим освртом образложила зашто сматрам да су М. Младеновић и Н. Милошевић текстовима у *Жутој кући* повредили лична права, углед и достојанство Правног факултета и Универзитета у Београду. М. Младеновић је описом понашања и особина, података из биографија личности које је у роману означио као студенте, асистенте, професоре или чланове породица приказао одвијање догађаја и живота у згради Правног факултета и ван ње на увредљив начин. Н. Милошевић оценом текстова није спречио издавача да објави наведене текстове као роман под називом *Жута кућа*.

Предлажем: 1. да Редакција *Анала* организује јавну расправу о теми: Лична права правних лица — Поводом књиге *Жута кућа*; 2. да надлежни органи Правног факултета у Београду одлуче о подношењу тужбе са захтевом да се престане са повредом права личности Правног факултета у Београду.

др Бранислава Јојић